

УДК 343.14

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-18-215-219

Антюк Іван Петрович,

старший викладач кафедри кримінального права та процесу

Західноукраїнського національного університету

antiuk.ivan@ukr.net

ORCID ID: 0009-0008-7538-7605

Золотий Адріан Богданович,

студент юридичного факультету

adrian.zolotyy10@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ДОКАЗІВ НЕДОПУСТИМИМИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Стаття присвячена аналізу питань визнання доказів недопустимими у кримінальному провадженні як одного з основних інститутів кримінального процесуального права. Досліджується нормативно-правове регулювання недопустимості доказів відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України, визначаються критерії законності та допустимості доказової бази у кримінальних справах. Особлива увага приділяється принципам законності, об'єктивності та рівності сторін у процесі оцінки доказів, що є фундаментальними для забезпечення справедливого правосуддя. Аналізується судова практика України щодо застосування норм про недопустимість доказів, зокрема випадки порушень процесуальних норм під час збирання доказів, а також наслідки таких порушень для подальшого розгляду кримінальних справ. У статті розглядається практика Європейського суду з прав людини та застосування доктрини "плодів отруєного дерева" у правових системах США та країн Європи. Здійснено огляд наукових досліджень українських і зарубіжних учених, які аналізують проблематику недопустимості доказів, що дозволяє визначити основні проблеми та прогалини у правозастосуванні. На основі проведеного дослідження запропоновано можливі шляхи вдосконалення законодавчого регулювання та практики застосування норм щодо недопустимості доказів.

У підсумку зазначено, що визнання доказів недопустимими в кримінальному провадженні є складним і важливим процесом, що впливає на прийняття процесуальних рішень та якість правосуддя. Повнота доказів впливає на просування кримінального провадження до його мети — встановлення дійсних обставин розслідуваної справи, надання таким обставинам кримінально-правової кваліфікації та закінчення кримінального провадження в одній із визначених законом форм. Саме шляхом збору доказів сторона обвинувачення реалізує свою пізнавальну, а потім й доказову функцію. Тому, необхідно постійно удосконалювати нормативну правову базу, щоб забезпечити дотримання прав обвинувачених і ефективність кримінального судочинства.

Ключові слова: кримінальне провадження, допустимість доказів, недопустимість доказів, права людини, процесуальні порушення, судова практика, доктрина "плодів отруєного дерева".

Antiuk I., Zolotyy A. PECULIARITIES OF DECLARING EVIDENCE INADMISSIBLE IN CRIMINAL PROCEEDING

The article is devoted to the analysis of the issues of recognizing evidence as inadmissible in criminal proceedings as one of the main institutions of criminal procedural law. The normative and legal regulation of the inadmissibility of evidence in accordance with the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine is studied, the criteria of legality and admissibility of the evidentiary base in criminal cases are determined. Particular attention is paid to the principles of legality, objectivity and equality of parties in the process of assessing evidence, which are fundamental to ensuring fair justice. The judicial practice of Ukraine on the application of the rules on the inadmissibility of evidence is analyzed, in particular cases of violations of procedural norms during the collection of evidence, as well as the consequences of such violations for the further consideration of criminal cases. The article examines the practice of the European Court of Human Rights and the application of the "fruit of the poisoned tree" doctrine in the legal systems of the United States and European countries. A review of scientific research by Ukrainian and foreign scholars analyzing the issue of inadmissibility of evidence is conducted, which allows identifying the main problems and gaps in law enforcement. Based on the research, possible ways to improve legislative regulation and the practice of applying norms on inadmissibility of evidence are proposed.

Recognition of evidence as inadmissible in criminal proceedings is a complex and important process that affects procedural decision-making and the quality of justice. The completeness of evidence affects the progress of criminal proceedings towards their goal of establishing the actual circumstances of the case under investigation, providing such circumstances with a criminal law qualification and terminating criminal proceedings in one of the forms determined by law. It is through the collection of evidence that the prosecution fulfils its cognitive and then evidentiary function. Therefore, it is necessary to constantly improve the regulatory framework to ensure that the rights of the accused are respected and that criminal proceedings are effective.

Keywords: criminal proceedings, admissibility of evidence, inadmissibility of evidence, human rights, procedural violations, judicial practice, "fruit of the poisoned tree" doctrine.

Постановка проблеми. Визнання доказів недопустимими в кримінальному провадженні є ключовим аспектом забезпечення правосуддя і дотримання прав людини. Недопустимість доказів може

суттєво вплинути на результат справи, адже від цього залежить не лише результат розслідування, а й право обвинуваченого на захист. Однак на практиці питання допустимості доказів нерідко викликає правові дискусії та потребує чітких критеріїв оцінки. Варто визначити, наскільки ефективно національне законодавство та судова практика гарантують дотримання стандартів допустимості доказів відповідно до міжнародних правових норм.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відзначено, що дослідження у цій сфері зосереджені на кількох основних аспектах: критеріях допустимості доказів, механізмах їх визнання недопустимими, а також практичних наслідках такого визнання. Ця тема привертала увагу наступних науковців: Іщенко В. М., Панова А. В., Госнер Л.-М., Руда Т.В., Зайченко А. О., Лучко, А. С. та багатьох інших.

Мета статті – аналіз особливостей визнання доказів недопустимими в кримінальному провадженні, а також виявлення практичних проблем, які виникають у цьому процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі кримінального провадження важливо дотримуватись прав людини, зокрема, права на захист. Недопустимість доказів може суттєво вплинути на справедливість судового розгляду. Ясність у правилах визнання доказів недопустимими сприяє правовій визначеності як для сторін процесу, так і для суддів. Вивчення цієї теми дозволяє провести порівняння з практиками інших країн, що може стати основою для вдосконалення національного законодавства.

В Україні питання допустимості доказів регулюється Кримінальним процесуальним кодексом (далі - КПК). Законодавство передбачає, що докази, отримані внаслідок порушення прав людини або процесуальних норм, можуть бути визнані недопустимими.

У сучасних дослідженнях питання визнання доказів недопустимими розглядається з різних аспектів. Так, Тимошенко О. підкреслює важливість дотримання принципу законності при зборі доказів, вказуючи на необхідність дотримання процесуальних норм [1, с. 46]. Шевченко І., зазначає, що недопустимість доказів може бути обумовлена не лише їх отриманням, а й їх ненадійністю [2, с. 78]. Також, Гриценко А., вказує на важливість прав обвинуваченого в контексті оцінки допустимості доказів, наголошуючи на тому, що будь-яке порушення прав може бути підставою для визнання доказів недопустимими [3, с. 115].

Докази, отримані з порушенням закону (наприклад, без належного судового дозволу), підлягають визнанню недопустимими. Це підкреслює Коваленко М., який зазначає, що законодавство повинно чітко регламентувати порядок отримання доказів [4, с. 21].

Важливою є також ненадійність доказів. Сидоренко Є., вказує, що показання свідків, які не мають об'єктивних підстав, можуть бути визнані недопустимими [5, с. 66].

Якщо докази не мають прямого зв'язку із справою, вони також можуть бути відхилені. Петренко В., наголошує на необхідності чіткого встановлення причинно-наслідкових зв'язків між доказами та обставинами справи [6, с. 58].

Ключовими механізмами оскарження допустимості доказів є: клопотання про визнання доказів недопустимими, яке може подаватися сторонами процесу та рішення слідчого судді, яке може бути оскаржене в апеляційному порядку.

Визнання доказів недопустимими означає, що певні докази не можуть бути використані під час розгляду справи в суді. Основними принципами, на яких ґрунтується цей процес, є:

Принцип законності: докази повинні бути отримані законним шляхом. Будь-які докази, отримані з порушенням законодавства, можуть бути визнані недопустимими.

Принцип об'єктивності: суд повинен базувати свої рішення на об'єктивних і достовірних доказах.

Принцип рівності сторін: визнання доказів недопустимими забезпечує справедливий процес, у якому всі сторони мають рівні можливості.

У частині 1 статті 87 КПК України визначено поняття недопустимості доказів, яке передбачає, що основною підставою для визнання доказів недопустимими є істотне порушення прав і свобод людини, гарантованих Конституцією, законами України та міжнародними договорами, які ратифіковані Верховною Радою України [7].

Відповідно до вимог частини 2 статті 87 КПК України, кодекс містить відкритий перелік дій, які суд зобов'язаний визнати істотними порушеннями прав людини та основоположних свобод, а отже, відомості, отримані внаслідок таких дій, є недопустимими як докази у кримінальному провадженні.

Для спрощення процедури дослідження доказів були визначені критерії допустимості та недопустимості доказів. До них належать:

Доказ має бути отриманий та зафіксований уповноваженим суб'єктом, наділеним правом здійснювати відповідну процесуальну дію.

Важливі для справи фактичні дані повинні бути отримані з джерел, установлених законом, які зазначені в статті 84 КПК України (показання, речові докази, документи та експертні висновки).

Доказ має бути отриманий з дотриманням порядку проведення процесуальної дії.

Під час отримання доказів повинні дотримуватися вимоги закону щодо фіксації ходу та результатів процесуальної дії [8, с. 90-91].

Запровадження цього положення законодавцем як підстави для визнання відомостей недопустимими зумовлене тим, що правовою основою для здійснення ряду процесуальних дій, які обмежують права людини в рамках кримінального провадження, є ухвала слідчого судді. При винесенні

такої ухвали перевіряється наявність законних підстав для проведення відповідної дії, а також законність втручання у сферу прав людини.

Згода на проведення огляду повинна бути оформлена письмово, відповідно до частини 1 статті 233 КПК України. У ухвалі від 20.08.2015 року (справа № 667/4011/15-к) Комсомольський районний суд м. Херсона визнав недопустимим доказом протокол огляду через порушення процесуальних норм. Огляд житла має проводитися згідно з правилами, що регулюють обшук (ст. 237 КПК України), а обшук — на підставі ухвали слідчого судді (ч. 2 ст. 234 КПК України) [9]. Суд визнав необґрунтованим посилання прокурора на згоду власника квартири, оскільки закон не передбачає таку згоду як підставу для огляду або обшуку. Згідно зі статтею 233 КПК України, така згода можливе лише у випадках проникнення до житла, тому прокурор зобов'язаний подати клопотання до слідчого судді.

В аналогічному випадку Вінницький міський суд у вирoku від 24.01.2014 року (справа № 127/3708/13-к) визнав недопустимим протокол аудіоконтролю, оскільки ця дія була проведена без ухвали слідчого судді, що порушує статтю 250 КПК України. На думку А. В. Панової, важливо враховувати, що закон чітко визначає виняткові умови для негласних слідчих дій, які мають бути погоджені з прокурором [10, с. 57].

Типовим прикладом порушення умов є проведення обшуку в іншому володінні, ніж зазначено в ухвалі. Апеляційний суд Київської області в ухвалі від 29.01.2014 року (справа № 361/7678/2013р-к) визнав доказ недопустимим через порушення умов, що вплинуло на права обвинуваченого. Обшук має проводитися на підставі ухвали слідчого судді, яка повинна містити точну адресу. У даному випадку ухвала не містила дозволу на обшук автомобіля, тому виявлення наркотичних засобів не може підтверджувати їх належність обвинуваченому. Колегія суддів зазначила відсутність переконливих доказів, що підтверджують цю належність [11].

Відповідно до норм кримінального процесуального законодавства зарубіжних країн, включаючи Україну, основною підставою для визнання доказів недопустимими є істотне порушення прав і свобод людини. Наприклад, у США існує доктрина «плодів отруєного дерева», згідно з якою всі докази, отримані внаслідок неправомірних дій, вважаються недопустимими [12].

У Німеччині, як зазначає Л. В. Госнер, заборони доказування можуть призводити до ускладнень у проведенні розслідувань, однак їх дотримання є необхідним для забезпечення справедливого судочинства [13]. У цьому контексті важливо враховувати міжнародні стандарти, встановлені Європейським судом з прав людини, які сприяють формуванню єдиного підходу до визнання доказів недопустимими.

У доказовому праві США кожному виду джерел доказів притаманні свої правила допустимості. У американському процесі допустимість доказів (admissibility) означає, що доказ може бути представлений на розгляд суду лише за умови, що він має доказове значення для підтвердження певного факту під час судового процесу [14, с. 42].

Особливістю кримінального судочинства Республіки Молдова є процедура судового розгляду на основі доказів, отриманих під час кримінального переслідування. Згідно зі статтею 364.1 КПК РМ, до початку судового розслідування підсудний може особисто заявити про своє визнання вини через автентичний письмовий доказ та вимагати судового розгляду на підставі зібраних доказів. При цьому судовий розгляд можливий лише якщо підсудний визнає усі діяння, зазначені в обвинувальному висновку, і не вимагає нових доказів. Для підсудного, який визнає свою вину і вимагає розгляд на основі зібраних доказів, строк покарання у вигляді позбавлення волі скорочується на третину, а у разі штрафу — на чверть. Якщо передбачено довічне ув'язнення, застосовується покарання у вигляді позбавлення волі на 30 років [15].

У французькому кримінальному праві принципи визнання доказів недопустимими також ґрунтуються на захисті прав особи. Законодавство передбачає, що будь-які докази, отримані з порушенням прав, можуть бути визнані недопустимими [16]. Судові рішення часто ґрунтуються на принципі пропорційності між інтересами правосуддя та правами особи.

Дослідження американського та європейського досвіду показує, що визнання доказів недопустимими має свої особливості. У Сполучених Штатах існує принцип "плодів отруєного дерева", який стверджує, що будь-які докази, отримані внаслідок незаконних дій, є недопустимими. Цей принцип підкреслює необхідність дотримання прав людини у процесі збору доказів.

В Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ) також зазначено, що будь-які докази, отримані з порушенням прав людини, не можуть бути використані у судовому розгляді.

Питання належності та допустимості доказів є особливо актуальним, оскільки воно тісно пов'язане з гарантіями прав і свобод людини. Це стосується, зокрема, випадків застосування психологічного тиску через погрози, обман, залякування або приниження гідності особи, яка має процесуальний статус (свідок, підозрюваний, обвинувачений, засуджений) [17, с. 25].

Аналізуючи статтю 87 КПК, можна зробити висновок, що законодавець відобразив у ній доктрину «плодів отруєного дерева», сформовану практикою Європейського суду з прав людини. Це підтверджують рішення у справах «Гефрен проти Німеччини», «Шабельник проти України» та «Балицький проти України». Відповідно до цієї доктрини, якщо джерело доказів визнається недопустимим, то всі інші докази, отримані за його допомогою, також вважаються недопустимими [18, с. 2].

Схожий висновок зробив Верховний Суд у постанові від 12.03.2019 у справі № 664/506/16-к, зазначивши, що для визнання доказу недопустимим його слід оцінити як автономно, так і в сукупності з іншими доказами. У рішенні повинні бути наведені обґрунтування та мотиви, що вказують на підставу для визнання цього доказу недопустимим. Щодо правила «плодів отруєного дерева», суд має чітко довести похідний характер інформації, яка стала підставою для слідчої дії, від дій, що порушили права людини [19].

В Україні питання допустимості доказів також має свої нюанси. Наприклад, суди часто стикаються з ситуаціями, коли докази, отримані під час слідства, не відповідають критеріям, визначеним законодавством. Це може бути наслідком неналежного оформлення документів або ігнорування процесуальних норм. Як зазначає А. В. Панова, важливо дотримуватися чітких критеріїв для визнання доказів недопустимими, щоб забезпечити справедливість у кримінальному процесі [20, с. 60].

Отже, дослідивши практику застосування цієї доктрини, можна стверджувати, що чинне кримінально-процесуальне законодавство України потребує конкретизації та законодавчого врегулювання, зокрема, розроблення критеріїв для віднесення доказів до «плодів отруєного дерева» під час їх оцінки.

Висновки. Визнання доказів недопустимими в кримінальному провадженні є складним і важливим процесом, що впливає на прийняття процесуальних рішень та якість правосуддя. Повнота доказів впливає на просування кримінального провадження до його мети — встановлення дійсних обставин розслідуваної справи, надання таким обставинам кримінально-правової кваліфікації та закінчення кримінального провадження в одній із визначених законом форм. Саме шляхом збору доказів сторона обвинувачення реалізує свою пізнавальну, а потім й доказову функцію. Тому, необхідно постійно удосконалювати нормативну правову базу, щоб забезпечити дотримання прав обвинувачених і ефективність кримінального судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Тимошенко О. Правові основи допустимості доказів у кримінальному процесі. *Право і суспільство*, 1(2), 2020. С. 45-52.
2. Шевченко І. Порушення прав обвинуваченого та їх вплив на допустимість доказів. *Юридичний вісник*, 3(5), 2019. С. 78-85.
3. Гриценко А. Докази в кримінальному провадженні: принципи та проблеми. *Науковий вісник*, 2(4), 2021. С. 112-119.
4. Коваленко М. Законність у кримінальному процесі: теорія і практика. *Актуальні проблеми права*, 5(7), 2022. С. 20-27.
5. Сидоренко Є. Показання свідків як доказ у кримінальному процесі. *Судова практика*, 6(3), 2020. С. 66-73.
6. Петренко В. Зв'язок між доказами і фактами у кримінальному провадженні. *Юридичний журнал*, 4(1), 2021. С. 55-63.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 20.09.2024).
8. Іщенко В. М. Принцип допустимості і достатності засобів кримінальнопроцесуального доказування. *Право України*. 2003. № 7 С. 90-92.
9. Вирок Комсомольського районного суду м. Херсона від 20 серп. 2015 р.: справа № 667/4011/15-к, реєстрац. № 48966183. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48966183> (дата звернення: 20.09.2024).
10. Панова А. В. Визнання доказів недопустимими у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 226 с.
11. Ухвала Апеляційного суду Київської області від 29 січн. 2014 р.: справа № 361/7678/2013р-к, провадження № 11-кп/780/5/15, реєстрац. № 42596183. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42596183> (дата звернення: 20.09.2024).
12. Тайер Дж. The Exclusionary Rule: A Critical Analysis. New York: Routledge. 2015.
13. Госнер Л. М. Коментар до Кримінально-процесуального кодексу Німеччини. Мюнхен: С.Н. Beck. 2017.
14. Руда Т.В. Належність і допустимість доказів у цивільному процесі США та України: порівняльно-правовий аналіз. *Вісник Верховного Суду України*. 2009. № 12 (112). С. 40-45.
15. Кримінально-процесуальний кодекс Республіки Молдова: прийнято 14 березня 2003 р. № 122-XV; зі зм. та дод. доп. на 16 грудня 2020 р. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397729 (дата звернення: 20.09.2024).
16. Dupont L. Les Preuves Irrégulières en Droit Pénal Français. *Revue de Droit Pénal*. 2019.
17. Зайченко А. О. Проблеми питання визнання доказів допустимими у кримінальному провадженні. 2020. С. 23-26.
18. Лучко А. С. Визнання доказів недопустимими внаслідок істотного порушення прав та свобод людини: практичні аспекти. 2021. С. 1-4.
19. Постанова Верховного Суду Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 12.03.2019 у справі № 664/506/16-к: URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80555667> (дата звернення: 20.09.2024).

20. Панова А. В. Проблеми допустимості доказів у кримінальному процесі України. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 57-65.

REFERENCES:

1. Tymoshenko, O. (2020). Legal Foundations of Admissibility of Evidence in Criminal Proceedings [Pravovi osnovy dopustymosti dokaziv u kryminalnomu protsesi]. *Pravo i suspilstvo*. 1(2), 45-52 [in Ukrainian].
2. Shevchenko, I. (2019). Porushennia prav obvynuvachenoho ta yikh vplyv na dopustymist dokaziv [Violations of the Rights of the Accused and Their Impact on the Admissibility of Evidence]. *Yurydychnyi visnyk*. 3(5), 78-85 [in Ukrainian].
3. Hrytsenko, A. (2021). Dokazy v kryminalnomu provadzhenni: pryntsyipy ta problemy [Evidence in Criminal Proceedings: Principles and Problems]. *Naukovyi visnyk*. 2(4), 112-119 [in Ukrainian].
4. Kovalenko, M. (2022). Zakonnist u kryminalnomu protsesi: teoriia i praktyka [Legality in Criminal Proceedings: Theory and Practice]. *Aktualni problemy prava*. 5(7), 20-27 [in Ukrainian].
5. Sydorenko, Ye. (2020). Pokazannia svidkiv yak dokaz u kryminalnomu protsesi [Witness Testimony as Evidence in Criminal Proceedings]. *Sudova praktyka*. 6 (3), 66-73 [in Ukrainian].
6. Petrenko, V. (2021). The Relationship Between Evidence and Facts in Criminal Proceedings. *Sudova praktyka*. 4(1), 55-63 [in Ukrainian].
7. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. (2012, April 13). [Criminal Procedure Code of Ukraine]: №4651-VI. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
8. Ishchenko, V. M. (2003). Pryntsyp dopustymosti i dostatnosti zasobiv kryminalnoprotsesualnoho dokazuвання [The Principle of Admissibility and Sufficiency of Means of Criminal Procedural Proof]. *Pravo Ukrainy*. 7, 90-92 [in Ukrainian].
9. Vyrok Komsomolskoho raionnoho sudu m. Khersona vid 20 serp. 2015 r.: sprava № 667/4011/15-k, reiestrats. № 48966183 [Verdict of the Komsomolskyi District Court of Kherson dated August 20, 2015, case No. 667/4011/15-k, registration No. 48966183]. Unified State Register of Court Decisions: website. Retrieved from: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48966183> [in Ukrainian].
10. Panova, A. V. (2016). Vyznannia dokaziv nedopustymymy u kryminalnomu provadzhenni [Recognition of Evidence as Inadmissible in Criminal Proceedings]: PhD dissertation in Law, specialty 12.00.09. Kharkiv [in Ukrainian].
11. Ukhvala Apeliatsiinoho sudu Kyivskoi oblasti vid 29 sichn. 2014 r.: sprava № 361/7678/2013r-k, provadzhennia № 11-kp/780/5/15, reiestrats. № 42596183. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishenb[Ruling of the Court of Appeal of Kyiv Region dated January 29, 2014, case No. 361/7678/2013r-k, proceedings No. 11-kp/780/5/15, registration No. 42596183. Unified State Register of Court Decisions]: website. Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42596183> [in Ukrainian].
12. Thayer, J. (2015). *The Exclusionary Rule: A Critical Analysis* [The Exclusionary Rule: A Critical Analysis]. New York: Routledge [in Ukrainian].
13. Gosner, L. M. (2017). *Komentar do Kryminalno-protsesualnoho kodeksu Nimechchyny* [Commentary on the German Criminal Procedure Code]. [in Ukrainian].
14. Ruda, T. V. (2009). Nalezhnist i dopustymist dokaziv u tsyvilnomu protsesi SShA ta Ukrainy: porivnialno-pravovyi analiz [Relevance and Admissibility of Evidence in Civil Proceedings in the USA and Ukraine: A Comparative Legal Analysis]. *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy*. 12 (112), 40-45 [in Ukrainian].
15. Kryminalno-protsesualnyi kodeks Respubliky Moldova (2003, March 14). [Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova]. № 122-XV. Retrieved from: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397729 [in Ukrainian].
16. Dupont, L. (2019). *Les Preuves Irrégulières en Droit Pénal Français*. *Revue de Droit Pénal* [in France].
17. Zaichenko, A. O. (2020). *Problemy pytannia vyznannia dokaziv dopustymymy u kryminalnomu provadzhenni* [Issues of Recognizing Evidence as Admissible in Criminal Proceedings]. 23-26 [in Ukrainian].
18. Luchko, A. S. (2021). Vyznannia dokaziv nedopustymymy vnaslidok istotnoho porushennia prav ta svobod liudyny: praktychni aspekty [Recognition of Evidence as Inadmissible Due to Significant Violations of Human Rights and Freedoms: Practical Aspects], 1-4 [in Ukrainian].
19. Postanova Verkhovnoho Sudu Pershoi sudovoï palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu vid 12.03.2019 u spravi № 664/506/16-k [Ruling of the First Chamber of the Criminal Cassation Court of the Supreme Court dated 12.03.2019 in case No. 664/506/16-k]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80555667> [in Ukrainian].
20. Panova, A. V. (2020). Problemy dopustymosti dokaziv u kryminalnomu protsesi Ukrainy [Issues of Admissibility of Evidence in Criminal Proceedings of Ukraine]. *Pravo i suspilstvo*. 2. 57-65 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 4.06.2025